مالىكي مەزھىپى

ئېنىقلىما:

مالىكى مەزھىپى ئىسلام ئالىمدىكى تۆت چوڭ سۈننى فىقھىي مەزھەپنىڭ بىرى. ئىمام مالىك ئىبنى ئەنەس (ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن) نىڭ ئىسمىغا ئاساسەن "مالىكىي مەزھىپى" دەپ ئاتالغان.

قورۇلۇشى ۋە ئاساسلىق كىشلىرى:

◈ مەزھەپنىڭ قۇرغۇچىسى: تولۇق ئىسمى، مالىك ئىبنى ئەنەس ئىبنى مالىك ئىبنى ئەبۇ ئامىر ئەلئەسبەھىي ئەلمەدەنىي بولۇپ، تابىئىنلاردىن كېيىنكى دارۇلھىجرە (مەدىنە مۇنەۋۋەرە) نىڭ ئىمامى ئىدى. ئۇ ھىجرىيەنىڭ **93**- يىلى مەدىنە مۇنەۋۋەرەدە تۇغۇلۇپ، **179**-ھىجرىيەدە يەنە مەدىنىدە ۋاپات بولغان. ئۇ، ئۇمەۋىيلار دۆلىتى گۈللىنىپ، يۈلتۇزلىرى پارلىغان مەزگىللەردە ياشىغان ۋە ئابباسىيلار دۆلىتىنىڭ تازا كۈچلەنگەن چاغلىرىغا زاماندىش بولغان. چوڭ دادىسى ئەبۇ ئامىر ھۆرمەتكە سازاۋەر ساھابىلەرنىڭ بىرى بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بەدرىدىن باشقا بارلىق ئۇرۇشلارغا قاتناشقان. چوڭ دادىسى مالىك تابىئىنلارنىڭ چوڭلىرى ۋە ئالىملىرىدىن سانىلاتتى. ئۇ قۇرئان كەرىمنى يادلىغان، ئۆلىمالارنىڭ ئولتۇرۇشلىرى بار يەرلەرگە دەۋاملىق بېرىپ تۇرغان كىشى بولۇپ، ناھايىتى باي ئىلمىي ۋە فىقھىي مۇھىتتا ئۆسۈپ يېتىلگەن. ئۇ، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەرنىڭ ئازاتكەردىسى نافىئ، ئىبنى شىھاب ئەززوھري، ئىبنى ھەرمەز ۋە رەبىيئە ئىبنى ئابدۇرراھمان قاتارلىقلاردىن ئىلىم ئىگەللىگەن. سادىق ئىمامنىڭ سورۇنلىرىغا كىلەتتى. ئۇ ساھابىلەرنىڭ ۋە تابىئىنلارنىڭ چوڭلىرىنىڭ پەتىۋالىرىغا كۆڭۈل بۆلەتتى. كىچىكىدىلا دىنى مەلۇماتى مۇكەممەللەشكەن ئىدى. ئۇ ئۆلىمالارنى چوڭ بىلەتتى، ھۆرمەتلەيتتى ۋە ئۇلارنى ھوقۇقدار ۋە ئىناۋەت ئىگىلىرىدىن ئۈستۈن كۆرەتتى. شافىئىي ئۇنىڭ ھەققىدە مۇنداق دېگەن: «مالىك ئاللاھنىڭ ئىنسانلار ئارىسىدىكى ھۆججىتىدۇر». «خالعمعغان كعشعضة قةسةم كةلمةيدذ» دېگەندىن ئىبارەت ھەق سۆزى ئۈچۈن مالىك ئۇرۇلدى، ئاللاھ يولىدا ئەزىيەتكە ئۇچرىدى. مەنسۇرغا بەيئەت قىلىدىغان چاغدا ئۇ زورلۇق بىلەن بەيئەت قىلدۇرۇلغان ۋە مەدىنىنىڭ ۋالىسى مەنسۇرنىڭ نامىدىن ئۇنىڭ ھەققىدە گەپ- سۆز قىلىش ۋە مەنسۇر ھەققىدە سۇئال سورىغانلارنى يىراققا ئىتتىرىۋېتىشنى تەلەپ قىلغان. بىراق، ئۇ بۇ مەسىلىنى خەلق ئارىسىدا سۆزلەپ بەرگەن. مالىكنىڭ سۈننەت ۋە رىۋايەتلەرگە قىلغان ئەڭ چوڭ خىزمىتى، ئۇنىڭ مەشھۇر ۋە قىممەتلىك كىتابى «الموطأ» دۇر. ئۇ بۇ كىتابنى يېزىش ۋە تۈزىتىش ئۈچۈن قىرىق يىل ۋاقىت سەرپ قىلغان. مالىك رىۋايەت ئىلمىنى موقىملاشتۇرغان تۇنجى كىشىدۇر. ئۇنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن قىلغان رىۋايەتلىرى «ئالتۇن زەنجىر» رىۋايەتلىرى قاتارىغا كىرىدۇ.

www.munber.org

◈ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەلقاسىم ئەلمىسرى (128ھـ ـ 191ھـ): بۇ كىشى ئىمام مالىكنىڭ شاگىرتلىرىدىن بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن يىگىرمە يىل ۋاقتىنى بىرگە ئۆتكۈزگەن ۋە مالىكىنىڭ فىقھىسىنى توپلاپ چىققان. ئۇ تەقۋالىقى، زاھىدلىقى، ھارامدىن قورقىدىغانلىقى، سەۋرچانلىقى، مەنسەپدارلاردىن يىراق تۇرىدىغانلىقى ۋە ئۇلارنىڭ مۇكاپاتلىرىنى قوبۇل قىلمايدىغانلىقى بىلەن ئەل ئارىسىدا تونۇلغان. ئۇنىڭ ھەققىدە تارىخچىلار مۇنداق دىگەن: ئىبنى ئەلقاسىم ، گەرچە ئۇ، چۈشىنىش ئىقتىدارى بار، ئىلىملىك، ھارامدىن قورقىدىغان ۋە مالىك ھەققىدە كۆپ بىر نەرسە دېيىشلەردىن خالىي بىرسى بولسىمۇ ئۇنى خاتىرلەپ مېڭىشقا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلگەنلىكى ۋە مالىكنىڭ ھەمرالىقىدا ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتكۈزگەنلىكى بىلەن مەشھۇر. «المدونة» (مالىكىيلارنىڭ تۈنجى كىتابى) گە قاراپ چىقىپ، ئۇنى تۈزەتكەن ۋە ئۇنىڭغا ئاساسەن سەھنۇن رىۋايەت قىلغان ۋە رەتلەپ چىققان.

◈ ئىمام مالىكنىڭ شاگىرتلىرىدىن ئابدۇللاھ ئىبنى ۋەھىب ئىبنى مۇسلىم (125ھـ ـ 197ھـ): ئىمام مالىكنىڭ ۋاپاتىغا قەدەر يىگىرمە يىل ھەمسۆھبەت بولغان ۋە «الموطأ الكبير و الموطأ الصغير» ناملىق كىتابىنى يېزىپ چىققان. ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىمام ئەھمەد مۇنداق دىگەن: «ئالىم، سالىھ ۋە فىقھشۇناس، ئىلمىي كۆپ، سەھىھ ھەدىسلەرنى رىۋايەت قىلىدىغان، راستچىللارنىڭ ئارىسىدىكى ئىشەنچىلىك كىشى بولۇپ... ھەدىسلىرى تولىمۇ ساغلام ئىدى.» ھەدىسشۇناس، فىقھشۇناس ئىدى، قازىلىق ئىشلىرىدىن يىراق تۇراتتى، پەتىۋا بېرىشتىن قورقاتتى. ئۇ، ئىمام مالىكنىڭ فىقھىسىنى مىسىرغا تارقاتقان.

◈ ئەشھەب ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئەلقىيسىي ئەلئامىرىي (140ھـ ـ 204ھـ) مۇ ئىمام مالىكنىڭ شاگىرتلىرىدىن بولۇپ، مىسىرنىڭ فىقھىي ئالىمى ئىدى. شافئىي مىسىردا ئۇنى كۆرگەندىن كېيىن، «مىسىردىن فىقھىغا ئەشھەبتىن ئالىمراق بىر كىشى چىقمىغان» دىگەن.

◈ ئىمام مالىكنىڭ شاگىرتلىرىدىن ئەبۇ مۇھەممەد ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇلھەكىيم (155ھـ ـ 214ھـ): فىقھىغا ئالىم، سالىھ، سەمىمىي ۋە مۇلايىم كىشى ئىدى. ئەشھەبتىن كېيىن مەسئۇللۇق ئۇنىڭغا يۈكلەنگەن. ئۇ شافئىينىڭ دوستى ئىدى. ئۇنىڭ «علم الموطأ والأهوال والقضاء في البنيان» غا قىسقارتىلغان «المختصر الكبير والأوسط والصغير» ئۇنىڭدىن باشقا، «فضائل عمر بن عبد العزيز» ۋە «المناسك» ناملىق كىتابلىرى بار.

◈ پارىسلارنىڭ فىقھىي ئالىمى ئەسەد ئىبنى ئەلفۇرات (213ھ ۋاپات بولغان): ئەسلى نىساپۇرلۇق بولۇپ، تۇنىستا ئۆسۈپ يېتىلگەن. كېيىن مەككىگە ئىمام مالىكنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن «الموطأ» نى تەلىم ئالغان، ئارقىدىن ئىراققا بېرىپ، ئەبۇ ھەنىيفەنىڭ ئىككى سەپدىشىدا ئوقۇغان. بۇنىڭدىن كېيىن مىسىرغا قايتىپ كېلىپ، ھەنەفىي فىقھىسىغا ئائىت ئىگەللىگەن بىلىملىرىنى ئەلى ئىبنى ئەلقاسىمنىڭ دىققىتىگە سۇنغان. ئۇ ئۇنىڭغا مالىكىي مەزھىپىي بويىچە پەتىۋا بەرگەن. بۇ مەسىلىلەر كېيىنكى دەۋرلەردە قەيراۋاندا نەشىر قىلىنغان «المدونة» نىڭ ئاساسىي بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ، سەقەلىييە غازاتىغا ئاتلانغان قوشۇننىڭ

www.munber.org

قوماندانلىقنى قىلغان ۋە سەرقۇسەنى مۇھاسىرىگە ئېلىۋاتقان مەزگىلدە ۋاپات بولغان.

◈ ئەسبەغ ئىبنى ئەلفەرەج ئىبنى سەئىيد (150ھـ ـ 225ھـ): مىسىرلىق فىقھشۇناس ئىدى. ئۇ مەدىنىگە مالىكنىڭ يېنىغا ئىلىم ئىگەللەش ئۈچۈن بارغان، مالىك ۋاپات بولغان چاغدا ئۇنىڭ قېشىغا كىرگەن. مالىكنىڭ شاگىرتلىرىدىن ئىبنى ئەلقاسىم، ئىبنى ۋەھب ۋە ئەشھەبلەردە ئوقۇغان. ئۇنىڭ «آداب القضاء»، «تفسير غريب الموطأ»، «آداب الصيام»، ۋە «الرد على أهل الأهواء» قاتارلىق ئەسەرلىرى بار.

◈ ئىيسا ئىبنى دىينار (212ھـ ۋاپات بولغان): قۇرتۇبىي ـ ئەندەلۇسى (ئىسپانىيە)لىق. ئىبنى ئەلقاسىمنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭدا ئوقۇغان ۋە ئۆز دەۋرىدىكى ئىسپانىيەنىڭ فىقھىي ئالىمىغا ئايلانغان. تارىخچىلار ئۇنىڭ توغرىسىدا مۇنداق دېگەن: "ئىيسا يېتىشكەن فىقھشۇناس ئىدى... ئاللاھدىن قورقىدىغان، ئەمەل قىلىدىغان، ئىلىم ئەھلىلىرى ئارىسىدىكى ئىزچىل ئىبادەت قىلىدىغان كىشى ئىدى، چاقىرىققا ئاۋاز قوشاتتى. قىرىق يىلغىچە تۇنىدە ئالغان تاھارىتى بىلەن بامدات نامىزىنى ئوقۇغان، دېگەن گەپلەرمۇ بار.» ئۇ تولەيتەلەدە ۋاپات قىلغان (ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)

◈ ئابدۇسسالام ئىبنى سەئىيد ئەتتەنۇخىي (160ھـ ـ 240ھ): ئۇنى سەھنۇن دەپ ئاتاشقان. قەيرەۋاندا فىقھىي ئۆگەنگەن. كېيىن مىسىرغا، ئارقىدىن مەدىنىگە بېرىپ ئىبنى ئەلقاسىم، ئىبنى ۋەھب ۋە ئەشھەبلەردىن دەرس ئاڭلىغان، ئەمما مالىكنىڭ دەرسىگە قاتناشمىغان. ئۇ ھەمىشە «ئاللاھ پەقىرلىكنى قۇرتتۇۋەتسۇن! ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا مەن مالىك بىلەن ئۇچرىشالايتتىم» دەيتتى. ئىشەنچلىك ئىكەنلىكى ۋە ئىلمىنى يادلىغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىلگەن كىشى بولۇپ، ئۇنىڭدا ئەتراپلىق فىقھىي ئىلمىي، سەمىمىي تەقۋالىق، ھەقىقەتتە كەسكىن تۇرۇش، دۇنيادىكى زاھىدلىق، يېمەك_ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەكتىكى ئاددىي ـ ساددىلىق، كەڭ قۇرساقلىقلارنىڭ ھەممىسى مۇجەسسەملەشكەن. ئۇ سۇلتانلاردىن بىر نەرسە قوبۇل قىلمايتتى. ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ماراكەشتە بەك ئەھمىيەت بېرىلىدۇ. «المدونـة» نى يازغان بولۇپ، قەيرەۋانلىقلار ئۇنىڭغا تايىنىدۇ، بەلكى ئۇ، تارىخ بويىلاپ مالىكىي مەزھىپىدىكىلەرنىڭ ئاساسلىق كىتابى بولۇپ كەلگەن.

ظعمام مالعكنعث مﺘﺰ هعصعنعث ظﺬﺴﺬلع)ظاساسلعرع(:

- قۇرئان كەرىم
- پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈننىتى
- ساھابىلەر بىرلىككە كەلگەن مەسىلىلەر

بۇ ئۈچ ئۇسۇلدا تۆت چوڭ فىقھىي مەزھەپ بىرلىككە كەلگەن بولۇپ، مالىك ئۇنىڭغا تۆۋەندىكىلەرنى قوشۇمچە قىلغان:

www.munber.org

- قىياس

- مةسالعه ظةلمذرسةلة: بۇ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى تەرىپىدىن ئېتىبار بېرىش ياكى ئېتىباردىن يىراقلاشتۇرۇشنىڭ ۋاجعبلعقع توغرعسعدا نةس كةلمعضةن مةسعلعةر.

- مەدىنىلىكلەرنىڭ پائالىيەتلىرى: بۇ ئاساستا ئىمام مالىك باشقا فىقھىي ئالىملاردىن پەرقلىنىدۇ... مالىك ئارىسىدا ئۆزى ياشاپ تۇرىۋاتقان مەدىنىلىكلەرنىڭ ئەمەللىرىنى خەبەر ۋاھىد ھەدىستىن كۈچلۈك دەپ قارايدۇ؛ چۈنكى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى ھەدىسنى رىۋايەت قىلىشنىڭ ئورنىنى باسىدۇ. جامائەتنىڭ رىۋايىتى يەككە بىر ئادەمنىڭ رىۋايىتىدىن كۈچلۈك بولىدۇ. بۇنىڭغا ئاساسەن مالىك خەبەر ۋاھىد ھەدىسكە ئەمەل قىلىشتا ئۇنىڭ مەدىنە ئەھلىنىڭ ئەمەللىرىگە قارشى كەلمەسلىكىنى شەرت قىلىدۇ. مالىكنىڭ نەزىرىدە مەدىنىلىكلەرنىڭ ئەمەللىرى مۇتلەق دەلىل بولالايدۇ، ئۇنى قوبۇل قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىش ۋاجىبتۇر.

- ساھابىلەرنىڭ سۆزلىرىنى قوبۇل قىلىش: مالىك «الموطأ» دە رىۋايەت قىلغان ھەدىسلەرنىڭ قاتارىدا ئۇنىڭ كىتابى ئەمرۇ ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئابدۇللاھ (ئاللاھ ئۇ ئىككىسىدىن رازى بولسۇن) لارنىڭ ۋە مەدىنىدىكى ساھابىلەردىن پەتىۋالارنى خاتىرىلىگەن يەتتە فىقھشۇناسنىڭ پەتىۋالىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مالىك شاتىبىي ئېيتقاندەك، ئۆز دەۋرىنىڭ سۈننەت ئىمامىي سانىلاتتى.

مالىكىي مەزھىپىنىڭ تارقىلىشى:

- بۇ مەزھەپ ھىجازغا، ئۇ يەردىن ئافرىقا قىتئەسىگە، بولۇپمۇ ماراكەشكە تارقالغان. ماراكەشتىن ئىسپانىيەگە تارقالغان. ھەتتا ئىسپانىيەدىكى مەھكىمە شەرئىييەدە مەنسەپ تۇتۇشنىڭ شەرتى قۇرئان كەرىمنى ۋە ئىمام مالىكنىڭ «الموطأ» ناملىق كىتابىنى يادلاشتىن ئىبارەت ئىدى.

- ھەكەم ئىبنى ھىشام دەۋرىدە بۇ مەزھەپ ئىسپانىيىدە يۇكسەك پەللىگە چىققان. مالىكىي مەزھىپىنىڭ مەشھۇر فىقھشۇناسى يەھيا ئىبنى يەھيا ھەكەمنىڭ يېنىغا مۇستەھكەم ئورۇنلاشقان ۋە ئەبۇ يۇسۇف ھەنەفىي مەزھىپىنى ئىراققا تارقاتقىنىغا ئوخشاش، ئۇمۇ مالىكىي مەزھىپىنى ئىسپانىيە ۋە ماراكەشلەرگە تارقاتقان.

- مالىكنىڭ ھىمايىچىلىرى بۇ مەزھەپنى مىسىرغا ئېلىپ كەلگەن، مىسىر ھىجازدىن كېيىنكى مالىكى مەزھىپى تارقالغان بىرىنچى دۆلەت بولۇپ قالغان.

- مالىكىي مەزھىپى بىزنىڭ دەۋرىمىزدە مىسىر ئېگىزلىكلىرى، سۇدان ۋە ھىجازنىڭ قارشىسىغا توغرا كېلىدىغان ئافرىقا قىتئەسىنىڭ باشقا جايلىرىدا ھېلىھەم ئۈستۈنلۈكنى ئىگەللەيدۇ.

- بۇ مەزھەپتىكى قاراشلارنىڭ كۆپلىكىگە ئاساسەن، مالىكىي فىقھىسىدا ئىزدەنگەن كىشى تۈرلۈك پىكىر مۇئىلىرى ۋە تەتبىقلاشقا بولىدىغان ئوخشىمىغان

www.munber.org

مۇھىت ۋە ئوخشاش بولمىغان رايونلارغا ئويغۇن كېلىدىغان ھەر خىل تۈستىكى فىقھىي تالاش ـ تارتىشلارنى ئۇچرىتىدۇ.

يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى، مالىكىي مەزھىپى تۆت چوڭ سۈننىي ئىسلام فىقھىي مەزھەپلىرىنىڭ بىرى بولۇپ، ئاساسچىسى ئىمام مالىك ئىبنى ئەنەس (ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن)تۇر. مەزھەپنىڭ ئاساسىي قۇرئان، سۈننەت، ساھابىلەرنىڭ ئىجمائىلىرىدىن باشقا، قىياس، مەسالىھ ئەلمۇرسەلە، مەدىنىلىكلەرنىڭ ئەمەللىرى ۋە ساھابىلەرنىڭ سۆزلىرىنىمۇ ھۆججەت سۈپىتىدە قوبۇل قىلىشنى چۆرىدەيدۇ. بۇ مەزھەپنىڭ مۇھىم كىتابلىرى «الموطأ»، «المدونة»، «الموازية»، «بداية المجتهد» ۋە «الذخيرة» لەردىن ئىبارەتتۇر. مالىكىي مەزھىپى ھىجازغا، ئۇ يەردىن ماراكەش، ئىسپانىيە ۋە ئافرىقا قىتئەلىرىگە تارقالغان. ئۇ مىسىر ئېگىزلىكلىرى، سۇدان، بىر قىسىم ئافرىقا دۆلەتلىرى ۋە باشقا يەرلەرگىمۇ تارقالغان.

www.munber.org

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

(ئا) مالىكىي مەزھىپىنىڭ مۇھىم كىتابلىرى:

- ئىمام مالىك ئىبنى ئەنەس: الموطأ (ھەدىس، رىۋايەتلەر ۋە ئىمامنىڭ قاراشلىرىنى بىر ئارىدا)
- سەھنۇن ئىبنى سەئىد ئەتتەنۇخىي: المدونة (ئىمام مالىكنىڭ قاراشلىرى بولۇپ، شاگىرتى سەھنۇن تەرىپىدىن توپلانغان)
- مۇھەممەد ئىبنى ئىبراھىم ئەلئىسكەندەرىي ئىبنى زىياد (ئىبنى ئەلمەۋۋاز نامى بىلەن مەشھۇر بولۇپ، ھىجرىيە 269 ياكى 281 ـ يىلى ۋاپات بولغان): الموازية
- ئىبنى رۇشدى (450ھـ ـ 520ھـ): بداية المجتهد
- ئەلقەررافىي: الذخيرة
- ئەلھاتتاب: مواهب الجليل

(ب) قىسقارتىلغان كىتابلار:

- شەيخ خەلىل ئىبنى ئىسھاق ئەلمالىكىي (767ھـ ۋاپات بولغان): المختصر في الفقه المالكي ـ بۇ كىتابنىڭ شەرھلىرى بولۇپ، تۆۋەندىكىلەر ئۇلارنىڭ بىر قىسمى:

- ئەبۇ ئابدۇللاھ مۇھەممەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇرراھمان ئەلمالىكي (ئەلھاتتاب نامى بىلەن مەشھۇر بولۇپ، ھجرىيەنىڭ 954 ـ يىلى ۋاپات بولغان): مواهب الجليل لشرح مختصر الخليل، بىرىنچى نەشرى ـ سائادەت نەشرىياتى، مىسىر (چېسلاسىز)

- مۇھەممەد ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەھمەد ئىبنى ئابدۇلقادىر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئەسسىنباۋي (ئەلئەمىير نامى بىلەن مەشھۇر بولۇپ، ھجرىيە 1232 ـ يىلى ۋاپات بولغان): المجموع الفقهي في مذهب الإمام مالك – (وهو متن مختصر)

(د) مەزھەپنىڭ ئاساسلىق كىشىلىرىنىڭ تەرجىماللىرى:

- ئەلقازي ئىياز ئىبنى مۇسا ئەسسەبتي (445ھـ ۋاپات بولغان): ترتيب المدارك وتقريب المسالك لمعرفة أعلام مذهب مالك

- بۇرھانۇددىين ئىبراھىم ئىبنى ئەلى ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى فەرھۇن ئەلئۇمەري ئەلمەدەنىي ئەلمالىكي (779ھـ ۋاپات بولغان): الديباج المذهب في معرفة أعيان علماء المذهب

ظذنۆعرسال كعتابلار:

- د.مۇھەممەد فەۋزي فەيزۇللاھ : المذاهب الفقهية، شۇئائ نەشرىياتى ـ كۇۋەيت، 1985م

- د.ھەسەن ئەھمەد مۇرئىي: الاجتهاد في الشريعة الإسلامية، ئىمام مۇھەممەد ئىبنى سەئۇد ئىسلام ئۇنۋېرسىتېتى نەشىر ئىشلىرى ئىدارىسى ـ رىياد، 1401ھـ، ئەرەب گۈللىنىش نەشرىياتى ـ قاھىرە، 1383ھـ.

- ئىيسەۋي ئەھمەد ئىيسەۋىي: المدخل للفقه الإسلامي، ئەرەب كىتاب نەشرىياتى ـ قاھىرە

- مۇھەممەد ئەبۇ زوھرە: الإمام مالك، ئەرەب پىكىر نەشرىياتى ـ قاھىرە

- ئىبنى فەرھۇن: الديباج المذهب في معرفة أعيان علماء المذهب

ئەھمەد تىيمۇر پاشا: نظرة تاريخية في حدوث المذاهب الأربعة وانتشارها

www.munber.org